

КОНЦЕПТ «ВІДЧАЙ» У ПОЕЗІЇ ЛЕСІ УКРАЇНКИ (НА МАТЕРІАЛІ ЗБІРКИ ПОЕЗІЙ «ДУМИ І МРІЇ»)

Гусар М. В.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської мови*

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

вул. Григорія Сковороди 2, Київ, Україна

orcid.org/0000-0001-8590-8904

malvinagusar.mg@gmail.com

Ключові слова: *структура концепту, номінативний компонент, інтерпретативне поле, образний компонент, концептуально-компонентний аналіз.*

Дослідження виконано в рамках когнітивної парадигми, що визначає його актуальність. Метою роботи було розкрити концепт ВІДЧАЙ у віршах Лесі Українки за допомогою концептуально-компонентного аналізу. Саме цей концепт у сучасних лінгвістичних працях, присвячених вивченню поезії Лесі Українки, розглядається вперше. Було проаналізовано 35 віршів, опублікованих переважно у розділах «Мелодії» та «Невільнічі пісні» збірки поезій «Думи і мрії». Вивчення концепту ВІДЧАЙ проводилось із урахуванням того факту, що концепт має трьох-компонентну будову. Для розкриття номінативної частини концепту було застосовано метод дефініцій. Для визначення поняття «відчай» було вивчено його трактування у таких словниках, як «Великий тлумачний словник сучасної української мови», а також «Тезаурус» та «Cambridge Dictionary». Контекстуальний метод допоміг розкрити образний та інтерпретаційний компоненти. Було здійснено пошук лексичних одиниць, що втілюють концепт ВІДЧАЙ у віршах Лесі Українки, взятих із збірки «Думи і мрії» і проаналізовано основні стилістичні фігури. Отже, результати дослідження свідчать, що перший, номінативний, компонент трьох-компонентної структури концепту ВІДЧАЙ представлений певним інформаційним змістом, близьким до словникового значення, і відповідно до результатів аналізу тлумачних словників номінативна одиниця «відчай» означає втрату надії, сум. Наступний компонент концепту – чуттєвий, або образний. Він складається більше з особистісного досвіду, ніж загального. Аналіз віршів із збірки поезій «Думи і мрії» Лесі Українки показав, що концепт «відчай» представлений такими образами, як «сумний вітер», «ридаюче серце», «байдужії зорі», «біднеє щастя», «безжалісна муза», «беззбройна мова». Аналізуючи останній компонент концепту «відчай», інтерпретативне поле, ми розглянули найпоширеніші стилістичні фігури, які трапляються у віршах поетеси. Було виявлено, що переважно фігуративний елемент концепту ВІДЧАЙ у досліджуваних віршах Лесі Українки представлений такими стилістичними інструментами, як епітети, метафора, порівняння і персоніфікація.

THE CONCEPT DESPAIR IN LESIA UKRAINKA'S POETRY COLLECTION "THOUGHTS AND DREAMS"

Husar M. V.

*Candidate of Philological Sciences, Assistant Professor,
Assistant Professor of English Department
National University of Kyiv-Mohyla Academy
Skovoroda str., 2, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0001-8590-8904
malvinagusar.mg@gmail.com*

Key words: *concept structure, nominative component, interpretive field, imagery component, conceptual-component analysis.*

The investigation is carried out within the frame of cognitive paradigm that defines its relevance. The purpose of the investigation was to reveal the concept of DESPAIR in poems by Lesia Ukrainka with the help of the conceptual-component analysis. Precisely this concept is examined in modern linguistic works devoted to researching the Lesia Ukrainka's poems for the first time. There have been 35 poems published mainly in sections Melodii (Melodies) and Nevilnychi pisni (Slave songs) of poetry collection "Thoughts and Dreams" analysed. The concept DESPAIR was researched taking into consideration the fact, that the concept structure has got three layers, which are the notional, imagery and figurative. To investigate the notional component of the concept the method of definitions was applied. To determine the notion "despair" such dictionaries as "Big explanatory dictionary of modern Ukrainian language", "Thesaurus" and "Cambridge Dictionary" were examined to see how they interpret this word. The contextual analysis was used to research the image and figurative components. The search for verbal units implementing the concept of "despair" in the poems from "Thoughts and Dreams" by Lesia Ukrainka was carried out and the main stylistic devices have been analysed.

So, the results of investigation show that the concept "despair" has got a three-layer structure. The first component, the nominative one, is some informational content which is close to vocabulary meaning, and according to the results of the explanatory dictionaries' analyses the concept "despair" means "loss of hope". Another component is sensual one or imagery. It's rather personal than general. The analysis of the verses from the poetry collection "Thoughts and Dreams" by Lesia Ukrainka has shown that the concept "despair" is presented by images of "sad wind", "crying heart", "indifferent stars", "poor happiness", "ruthless muse" and "weaponless language". And analysing the last component of the concept DESPAIR, which is an interpretive field, the stylistic tools typical of the poetess's verses under analysis have been researched. The research revealed that the figurative component of the concept DESPAIR in the analysed works by Lesia Ukrainka is mainly presented by such stylistic instruments as epithets, metaphors, similes and personification.

Постановка проблеми. Інтерес сучасних лінгвістів до праць Лесі Українки спричинений намірами розкрити нові мотиви в її поезії і запропонувати новий погляд на її особистість, що було неможливо зробити під час Радянського Союзу. Досліджуються текстологічні аспекти лірики, модерністські теми, характеристики ліричного героя, лексична та семантична організація, семантика певних образів, різноманітні аспекти компаративної літератури та інтермедія.

Ці тенденції продиктували рішення запропонувати лінгво-когнітивний підхід до вивчення поезії із розділів «Мелодії» та «Невільничі пісні» Лесі Українки, які були опубліковані у збірці поезій «Думи і мрії», щоб продемонструвати відображення концепту ВІДЧАЙ в роботах поетеси. У вивченні творчості Лесі Українки когнітивний підхід застосовувався і раніше. Вивчались такі аспекти, як семіосфера поезії [1], концепти «боротьба» [2], «вогонь» [3], «Україна» [4], «пташка» [5], «жертва» [1] та інші. Концепт ВІДЧАЙ аналізується

вперше, що підтверджує новизну та актуальність пропонуваного дослідження.

Мета статті полягає у проведенні лінгво-когнітивного аналізу концепту ВІДЧАЙ, вибір якого серед інших концептів, представлених у творчості Лесі Українки, пояснюється бажанням відкрити новий погляд на образ поетеси, не лише як жінки-воїни, революціонера, але й як звичайної людини, із властивими їй людськими проблемами, переживаннями, болем

Виклад основного матеріалу. Концепт – це основна номінативна категорія когнітивної лінгвістики. Проте не існує чіткого визначення цього поняття. Багато вчених, таких як С.А. Аскольдов, М.Ф. Алефіренко, А.П. Бабушкін, І.А. Стернін, С.Г. Воркачов, В.І. Карасик, О.С. Кубрякова, А.М. Приходько та інші, присвячували свої роботи визначенню поняття концепту. Ця стаття розглядає останнє як «термін, який служить поясненню одиниць ментальних або психічних ресурсів нашої свідомості і тієї інформаційної структури, яка відображає знання і досвід людини; оперативна змістова одиниця пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи і мови мозку (*lingua mentalis*), всієї картини світу, відображеної в людській психіці. Поняття концепту всієї картини світу відповідає уявленню про ті смисли, якими оперує людина в процесах мислення і які відображають зміст досвіду й знання, зміст результатів усієї людської діяльності і процесів пізнання світу у вигляді деяких «квантів» знання» [6].

Відповідно до лінгво-когнітивного підходу концепти, як відображення індивідуальної реальної ментальності, передаються мовними засобами. У мові концепт може бути вербалізований як індивідуальними словами та фразами, так і реченнями і цілими текстами, які визначають сам концепт. Вибір вербальної форми залежить від персонального значення, ментальної репрезентації і внутрішнього лексикону мовця, які є взаємопов'язаними [7].

Майже усі вчені (І.А. Стернін, Г.Г. Слишкін, А.М. Приходько, М.В. Нікітін, М.І. Жинкін, С.Г. Воркачов), досліджуючи поняття концепту, дійшли висновку, що останній має багаторівневу структуру. У нашому дослідженні ми використовуємо результати лінгвокогнітивного дослідження З.Д. Попової та І.А. Стерніна. Вони стверджують, що концепт складається з трьох компонентів, таких як: образний, інформаційний зміст та інтерпретативне поле [8, с. 74–81].

Перший компонент концепту ВІДЧАЙ, який розглядатиметься, – це інформаційний зміст, або номінативний. Він включає мінімум когнітивних рис, визначаючи основні відмінні характеристики суб'єкта або феномену. Інформаційний зміст бага-

тьох концептів близький до змісту словникового визначення лексеми, що вербалізує той чи інший концепт [8, с. 74–81].

Щоб розкрити інформаційний зміст концепту ВІДЧАЙ, було проаналізовано визначення, запропоновані тлумачними словниками. Так, Великий тлумачний словник сучасної української мови [9, с. 79] пояснює поняття «відчай» як почуття сильного душевного болю, безвихідності; розпач. Англійський словник «Thesaurus» пояснює це поняття як 'loss of hope' (втрата надії), 'hopelessness' (безнадійність) [10]. Словник «Cambridge Dictionary» зазначає 'despair is the feeling that there is no hope and that you can do nothing to improve a difficult or worrying situation' (відчай – це відчуття, що немає ніякої надії і що ви нічого не можете зробити, щоб покращити складну ситуацію). Отже, ключовою фразою тут є «відсутність надії» [11].

Інший компонент концепту ВІДЧАЙ, який аналізуватиметься в цій статті, – образний. Попова і Стернін вважають, що наявність образного компоненту у концепті визначено саме нейролінгвістичним характером предметного коду [8, с. 78–81]. Спочатку багато концептів з'являються на основі відчуття образу об'єкта як певний емпіричний образ чи явище у колективно діяльнісному контексті. Пізніше через знання, отримані за допомогою інших видів когнітивної діяльності, ці образи підтримують свою функцію найяскравішого представника цього компоненту у свідомості людини. Один із способів формування концепту відбувається через прямий чуттєвий досвід – сприйняття реальності органами чуття (і розуміння свого місця в цій реальності). У більшості випадків новий концепт виникає як образ і за допомогою вербалізації, будучи вживаним у мовленні, може бути кодифікованим як абстрактне чи конкретне [12, с. 353].

У нашому випадку концепт ВІДЧАЙ у творчості Лесі Українки виник як результат внутрішніх переживань, які відчувала поетеса під час написання віршів. Відомо, що збірка віршів «Думи і Мрії» була видана у 1890-х. Це був саме той час, коли вона, хворіючи на туберкульоз, страждала від пекучої болю. На певний час вона втратила надію на одужання, перебувала у глибокій депресії та розпачі. Усі ці страждання знайшли своє відображення у творчості у формі різних образів, таких як «сумний вітер», «плачуче серце», «байдужі зорі», «бідне щастя», «беззбройна мова».

Останній компонент концепту – інтерпретативне поле. Він включає оцінки та інтерпретації національною, груповою або індивідуальною свідомістю змісту концептуального ядра [13, с. 70]. Він представляє набір слабоструктурованих предикацій, що відображають інтерпретацію індиві-

дуальних концептуальних рис і їхніх комбінацій у формі стверджень і картин свідомості, що стосуються змісту концепту [8, с. 61]. Щоб проаналізувати цю частину концепту ВІДЧАЙ, розглянемо стилістичні фігури.

Аналіз поезії із збірки віршів «Думи і мрії» дозволив виокремити різноманітні стилістичні фігури, застосовані у віршах, які експлікують фігуративний компонент концепту ВІДЧАЙ. Найуживанішими стилістичними фігурами у поетичній творчості є епітет, метафора, порівняння та персоніфікація.

Перша стилістична фігура, яка буде проаналізована у цій статті, – епітет. Це прикметник, який надає предмету номінації специфічних експресивних, образних або емоційних рис [14, с. 26]. Так, аналіз поезії збірки «Думи і мрії» показав, що концепт ВІДЧАЙ представлений такими прикметниковими фразами: «сму́тне серце», «темне серце» [15, с. 119] «чорна хмара» [15, с. 122], «лихе передчуття» [15, с. 151], «серпанком чорним», «береза плакуча» [15, с. 155], «журливе віття», «туга пекуча», «зрадливі сни» [15, с. 118]. Усі ці фрази виражають печаль поетеси, втрату надії, відчай та душевний біль. А строки «Я змаганням втомилась кривавим, І мені заспівати хотілось заспівати лебедину пісню собі» [15, с. 120] через атрибутивні фрази «криваве змагання» і «лебедина пісня» передають втому Лесі та небажання жити.

Наступний стилістичний інструмент, який втілює увесь біль відчаю Лесі Українки, – це метафора. Вона часто трапляється у творчості поетеси. Метафора забезпечує епістемістичний доступ до концепту. Аналіз механізму функціонування метафори є цінним джерелом даних про діяльність людського мозку і зв'язки між різними концептами і їхніми рівнями [16]. Метафора розглядається не лише як засіб опису реальності, але й як спосіб виявлення схем та інструментів нового словотворення [17, с. 96]. Метафора формує концепт. Вона розширює межі наявних концептів у межах схожості і в певних випадках допомагає створити нові. І навпаки, в концептуальній системі є деякі фіксовані аналогії між концептами, і оволодіння ними дозволяє людині розуміти і продукувати багато метафоричних виразів, які побудовано як образні характеристики одного концепту у термінах іншого на основі встановлення важливих знаків їхніх аналогів [18, с. 442]. Метафора забезпечує зв'язок між рівнями і вимірами концепту. Вона може вважатися миттєвим перехідним порталом від одного семантичного рівня до іншого. Вона забезпечує доступ до невидимих рівнів концепту і концептуальної системи як цілісної структури. Отже, метафора співвідноситься з глибокими

структурами нашої реальності і потенційними здібностями людини світосприйняття.

Результати аналізу віршів збірки «Думи і мрії» допомогли виявити метафори, що представляють концепт ВІДЧАЙ. Вони чітко показують стан душі Лесі Українки, яка страждала від туберкульозу, її безнадійність одужати від цієї недуги: «Вітер сумно зітхав у саду», «мене туга взяла, серце гострим ножом пройняла» [15, с. 117]; «серце кидалось і розпачем билось, замирало в тяжкій боротьбі», «у чорну хмару зібралась туга моя, вогнем-блискавицею жаль мій по ній розточився» [15, с. 122]; «Обгорта мене туга» [15, с. 152]; «Та налягли на серце чорнії хмари /Лихого передчуття душа моя вмира!/ Вдяглися мрії у смуткові шати...». Хвороба позбавила її мрій: «...Серпанком чорним жалібниці-мрії /Мені покрили очі, змеркнув світ,/ І залунали скарги жалібнії / Моїх покинутих пісень сиріт./ Пісні вернулись плакати на могилі / Палкого серця, що носило їх...» [15, с. 151].

У вірші «До Музи» [15, с. 120] вона звертається до Музи як до своєї подруги, зізнається що вона перебуває у глибокій депресії, тому що немає ніяких шансів на одужання і в неї більше немає сил боротися: «...знов перемогла мене ворожа сила, знов подолана я, не маю сил до бою...».

Ще один інструмент, який демонструє втілення концепту ВІДЧАЙ у віршах Лесі Українки, – порівняння. Різниця між метафорою і порівнянням полягає у тому, що у метафорі втілення передаються логічно у концепті, у той час як у порівнянні вони з'являються у процесі обмірковування отриманих енциклопедичних знань про один об'єкт і сприйняття як знань, що стосуються іншого предмета [19, с. 297].

В результаті аналізу поетичної творчості Лесі Українки було розкрито такі порівняння: «Стіни й стеля гнітять, мов темниця»; «Сес лихо моє, мов туман восени», «А навколо туман, наче море сумне» [15, с. 152].

Хворіючи, поетеса була змушена залишатися вдома на самоті, через що вона відчувала глибоку депресію. Вона почувала себе немов у в'язниці. Навіть туман навкруги засмучував її. Те, що вона порівнює свою трагедію з туманом, вказує на те, що вона не бачить вирішення своєї проблеми, ніякого виходу, вона відчувається слабкою і безпомічною. Більше того, в неї немає бажання творити, бо як вона каже: «Навіть муза боїться вступити сюди» [15, с. 151-152]. Ще одна метафора, яка підкреслює сум поетеси.

Будучи самотньою і не маючи нікого, кому б вона могла висловити свої емоції, Леся Українка звертається до своєї музи, про що згадувалось вище, до мови, природи, що пояснює наявність в її віршах такого стилістичного інструменту,

як персоніфікація. Персоніфікація – це троп, чи фігура мовлення (в основному вважається типом метафори), де неживий об’єкт чи абстракція набуває людських рис чи здібностей [20].

В своїй поемі «Дивлюсь я на яснії зорі...» Леся звинувачує зірки за те, що отруїли її сумом: «Ви, зорі, байдужії зорі! Солодку отруту лили...» [15, с. 118]

На один приклад персоніфікації потрапляємо у відомій всім поемі «Слово, чому ти не твердая криця...» [15, с. 144]. Уся поема – це послання мові. Перша частина поеми свідчить про відчай автора, що мова не може бути зброєю, яка б вбила її ворогів. Однак тут вона розчарована не через свою хворобу, а через ситуацію, яка мала місце в Україні в ті часи: кожен, хто захищав інтереси України, переслідувався царським режимом. Багато її колег і друзів були ув’язнені, і вона відчувала себе безсилою їм допомогти.

Ще один приклад персоніфікації – це поема «Ave Regina!» [15, с. 147–148]. Уся поема – це крик душі Лесі Українки. Вона вважає музу винною у її нещасті: «Безжалісно музо, куди ти мене завела? / Навіщо ти очі мені осліпила згубливим промінням своїм? / Навіщо ти серце моє одурила, привабила маревом щастя?»; зруйнувала мрії: «Усі таємні свої скарби тобі я повинна віддати / І килим що виткали мрії, під ноги тобі простелити», і вона висловлює своє незадоволення своєю долею письменниці: «Навіщо ти вирвала в мене слова, що повинні б умерти зо мною? / Ти квітами серця

мого дорогу собі устелила, / І кров’ю його ти окрасила шати свої...». Далі в поемі Леся Українка докорює музи, що вона дала їй все, а отримала навзаєм нічого, окрім сліз: «Все ти від мене взяла. Де ж твої подарунки, царице? Ось вони, пишнії дари: сльози...».

Усі ці приклади персоніфікації показують, як концепт ВІДЧАЙ формується в процесі висловлення емоцій персоніфікованим об’єктам, як вони трансформуються із почуттів в образи і знаходять своє кодування у словах. Висловлюючи свої занепокоєння мові і музи, Леся Українка асоціює їх з тими переживаннями і робить їх частиною концепту ВІДЧАЙ.

Висновки. Концепт «відчай» має трирівневу структуру. Перший компонент – це інформаційний зміст, близький до словникового значення. Відповідно до результатів вивчення словникових дефініцій концепт «відчай» має значення «сум», «відсутність надії». Наступний компонент – чуттєвий, або образний. Він більш особистісного характеру, ніж загального. Аналіз віршів Лесі Українки зі збірки поезій «Думи і мрії» показав, що концепт *відчай* представлений образами сумного вітру, ридуючого серця, байдужих зорей, бідного щастя, безжалісної музи і беззбройної мови. Останній компонент концепту «відчай», інтерпретаційне поле, представлений у творчості поетеси такими стилістичними фігурами, як епітети, метафори, порівняння і персоніфікація.

ЛІТЕРАТУРА

1. Левченко Г. Міф проти історії: Семіосфера лірики Лесі Українки. Київ : Академвидав, 2013. 332 с.
2. Семененко Л.М. Концепт боротьби в ліриці Лесі Українки. *Літератури світу: поетика, ментальність і духовність*. Вип. 1. 2013. С. 168–177. URL: https://doi.org/10.31812/world_lit.v1i0.2267 (дата звернення: 29.06.2022).
3. Литвин І.М. Асоціативно-метафоричний компонент концепту вогонь у творах Лесі Українки. *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки*. Вип. 1. 2012. С. 291–294.
4. Хоменська І.В. Особливості функціонування сегментів концепту «Україна» у поетичній мовотворчості Лесі Українки. *Лінгвістичні дослідження*. 2014. Вип. 38. С. 169–175. URL: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/lingvistics/article/view/1998> (дата звернення: 29.06.2022).
5. Фіц Т. Концепт птах у мовотворчості Лесі Українки. *Леся Українка і сучасність*: зб. наук. пр. Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. Т. 4, кн. 2. С. 283–292.
6. Краткий словарь когнитивных терминов / Е.С. Кубрякова, В.З. Демьянков, Ю.Г. Панкрац и др. ; под общ. ред. Е.С. Кубряковой. Москва : Филол. ф-т МГУ ім. М.В. Ломоносова, 1996. 248 с.
7. Nemickiene Ž. “Concept” in modern linguistics: the component of the concept “Good”. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/62656539.pdf> (дата звернення: 29.06.2022).
8. Попова З.И., Стернин И.А. Когнитивная лингвистика. Москва : AST: Восток-Запад, 2007. 226 с.
9. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. та голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000989> (дата звернення: 29.06.2022).
10. Thesaurus. URL: <http://www.thesaurus.com> (дата звернення: 29.06.2022).
11. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org>. (дата звернення: 29.06.2022).
12. Solonchak T., Pesina S. Concept and its Structure. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. Vol. 192. 2015. P. 352–358. URL: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.06.050> (дата звернення: 29.06.2022).

13. Голубенко Н.І. Засади концептуального аналізу в перекладознавстві. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Сер. : Філологічні науки (мовознавство)*. Т. 3. 2015. С. 67–71. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvddpufm_2015_3_12 (дата звернення: 29.06.2022).
14. Ивченков В.И. Лингвостилистика тропов Юрия Казакова. Минск : УП «Ред. науч.-метод. журн. «Пачатковая школа», 2002. 112 с.
15. Українка Леся. Зібрання творів у 12 томах. Т. 1. Київ : Наукова думка, 1975. 446 с.
16. Соснин А.В. Когнитивная метафора как средство формирования концепта. ИСОМ. 2017. № 1-1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kognitivnaya-metafora-kak-sredstvo-formirovaniya-kontsepta> (дата звернення: 29.06.2022).
17. Печерская Н.В. Знать или называть: метафора как когнитивный ресурс социального знания. Полис. Политические исследования. 2004. № 2. С. 93–105. URL: <https://doi.org/10.17976/jpps/2004.02.10>.
18. Рикер П. Метафорический процесс как познание, воображение и ощущения. *Теория метафоры* / под ред. Н.А. Арутюновой. Москва : Прогресс, 1990. С. 416–435.
19. Carston, R. & Wearing, C. Metaphor, hyperbole and simile: A pragmatic approach. *Language and Cognition*. Vol. 3. 2002. P. 283–312. URL: https://www.researchgate.net/publication/271682991_Metaphor_hyperbole_and_simile_A_pragmatic_approach. (дата звернення: 29.06.2022).
20. Nordquist, R. Personification. Definition and Example. URL: <https://www.thoughtco.com/personification-figure-of-speech-1691614> (дата звернення: 01.06.2022).

REFERENCES

1. Levchenko H. (2013). Mif proty istorii: Semiosfera liryky Lesi Ukrainky [Myth against history: Semiosphere of lyrics of Lesia Ukrainka]. Kyiv: Akademvydav. 332 p.
2. Semenenko L. M. (2013). Kontsept borotby v lirytsi Lesi Ukrainky [The concept of struggle in the lyrics of Lesia Ukrainka]. *Literaturny svitu: poetyka, mentalnist i dukhovnist*. Vol. 1, 168-177. Retrieved June 14, 2022, from https://journal.kdpu.edu.ua/world_lit/article/download/2267/2097/
3. Lytvyn I. M. (2012). Asotsiatyvno-metaforychnyi komponent kontseptu vohon u tvorakh Lesi Ukrainky [Associative-metaphorical component of the concept of fire in the works by Lesia Ukrainka]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. Filolohichni nauky*. Vol. 1. P. 291–294.
4. Khomenska I. V. (2014). Osoblyvosti funkcionuvannia sehmentiv kontseptu «Ukraina» u poetychnii movotvorchosti Lesi Ukrainky. Lihvistychni dosildzhennia [Functioning peculiarities of segments of the concept “Ukraine” in the poetry by Lesia Ukrainka. Linguistic investigations]. *Vol. 38*. P. 169–175. Retrieved June 14, 2022, from <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/lingvistics/article/view/1998>
5. Fits T. (2008) Kontsept “ptakh” u movotvorchosti Lesi Ukrainky [Concept “bird” in Lesia Ukrainka poetry]. Retrieved June 14, 2022, from <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/17949/23-Fits.pdf?sequence=>.
6. Kratkij slovar kognitivnyh terminov [A short dictionary of linguistic terms] (1996) / ed. by Kubrjakova, E.S. Moscow: Filol. f-t MHU im. M. V. Lomonosova. Retrieved June 14, 2022, from http://www.infolex.ru/elibrary_22633501.pdf
7. Nemickiene, Ž. «Concept» in modern linguistics: the component of the concept «good». Retrieved June 14, 2022, from <https://core.ac.uk/download/pdf/62656539.pdf>
8. Popova Z.I., Sternyn I.A. (2007). *Kognitivnaia linhvistika [Cognitive Linguistics]*. Moscow: AST: Vostok-Zapad. 226 p.
9. Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [A big explanatory dictionary of the modern Ukrainian language] (2005). Busel V. T. (Red.). Kyiv; Irpin: Perun. Retrieved June 14, 2022, from <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000989>
10. Thesaurus. Retrieved June 14, 2022, from <https://www.thesaurus.com>
11. Cambridge Dictionary. Retrieved June 14, 2022, from <https://dictionary.cambridge.org>
12. Solonchak T., Pesina S. (2015). Concept and its Structure. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. Vol. 192. P. 352-358. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.06.050>
13. Holubenko N. I. (2015). Zasady kontseptualnoho analizu v perekladoznavstvi [The basics of conceptual analysis in translation studies]. *Naukovyi visnyk Drohobyt'skoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Ser.: Filolohichni nauky (movoznavstvo)*. V. 3. P. 67-71. Retrieved June 14, 2022, from http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvddpufm_2015_3_12
14. Ivchenkov V.I. (2002). Lingvostilistika troпов Jurija kozakova [Linguostylistics of trope by Yuriy Kozakov]. Минск : UP Red. науч.-метод. zhurn. “Pachatkovaia shkola”. 112 p.
15. Ukrainka Lesia. (1975). Zibrannia tvoriv u 12 tomakh [Complete Works in 12 Volumes]. T. 1. Kyiv : Naukova dumka. 446 p.

16. Sosnin A. (2017). Kognitivnaia metafora kak sredstvo formirovaniia kontsepta [Cognitive metaphor as the means of concept formation]. ISOM. №1-1. Retrieved June 14, 2022, from <https://cyberleninka.ru/article/n/kognitivnaya-metafora-kak-sredstvo-formirovaniya-kontsepta/viewer>
17. Pecherskaia N. (2004). Znat ili nazivat: metafora kak kognitivnii resurs sotsialnoho znaniia [To Know or name: metaphor as a cognitive resource of social knowledge]. *Polys. Polytekhnicheskyye yssledovaniya*. № 2. P. 93-105. Retrieved June 14, 2022, from <https://doi.org/10.17976/jpps/2004.02.10>
18. Riker P. (1990). Metaforycheskyi protsess kak poznyanie, vobrazhenye i oshchushcheniia [Metaphorical process as cognition, imagination and feeling]. *Teoriia Metafory* / ed. by Arutiunova N.A. Moscow: Progress, P. 416–435.
19. Carston R., Wearing, C. (2002). Metaphor, hyperbole and simile: A pragmatic approach. *Language and Cognition*. Vol. 3. P. 283-312. Retrieved June 14, 2022, from https://www.researchgate.net/publication/271682991_Metaphor_hyperbole_and_simile_A_pragmatic_approach
20. Nordquist R. Personification. Definition and Example. Retrieved June 14, 2022, from <https://www.thoughtco.com/personification-figure-of-speech-1691614>